

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Zielonej Górze

LZG.410.014.02.2018
P/18/041

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Zielonej Górze
ul. Podgórna 9a, 65-213 Zielona Góra
T +48 68 410 66 00, F +48 68 410 66 39
lzg@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/18/041 – Pomoc społeczna świadczona osobom opuszczającym zakłady karne ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Zielonej Górze
Kontroler	Anna Huziej, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli numer LZG/103/2018 z dnia 2 października 2018 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żarach (dalej: MOPS lub Ośrodek), ul. Domańskiego 1, 68-200 Żary
Kierownik jednostki kontrolowanej	Katarzyna Pękała, dyrektor MOPS ² . (dowód: akta kontroli str. 3)

Ocena ogólna

II. Ocena kontrolowanej działalności³

W ocenie NIK, wdrożenie przez Ośrodek adekwatnej formy pomocy, nakierowanej na faktyczne potrzeby klienta, a następnie podejmowanie starań celem zapewnienia ich skuteczności, zagwarantowało pokonanie trudności napotkanych po opuszczeniu zakładu karnego (dalej: ZK)⁴ przez dużą grupę podopiecznych i ich usamodzielnienie.

MOPS rozpoznawał potrzeby osób mających trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z ZK w drodze wywiadu środowiskowego, który stanowił również poszerzoną diagnozę sytuacji podopiecznego⁵.

Kompletne, sporządzone zgodnie z wymogami, wywiady stały się bazą do opracowania indywidualnych planów pracy, w których zaprogramowana pomoc była adekwatna do potrzeb wnioskodawcy.

MOPS wykonał działania ujęte w planach pomocy. W każdym przypadku, gdy kontakt klienta z Ośrodkiem był więcej niż jednorazowy, dokonywał okresowej oceny sytuacji osoby korzystającej ze wsparcia w drodze aktualizacji wywiadu środowiskowego, a ponadto poprzez m.in. włączenie do rodziny asystenta oraz ocenę realizacji kontraktu socjalnego.

¹ Okres objęty kontrolą: lata od 2015 do 2018 (I półrocze).

² Katarzyna Pękała była kierownikiem MOPS w okresie od 01.01.2014 r. do 20.06.2018 r., z dniem 21.06.2018 r. nastąpiła zmiana stanowiska z kierownika na dyrektora MOPS.

³ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

⁴ Na potrzeby kontroli za zakład karny przyjmuje się również areszt śledczy. W przypisach dolnych wyszczególniono przypadki udzielonej pomocy kobietom.

⁵ Wyniki szczegółowego badania dokumentacji 30 osób po opuszczeniu ZK.

Na pozytywną ocenę zasługują działania MOPS celem aktywizacji zawodowej znacznej grupy podopiecznych. Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy (dalej: PUP) umożliwiła m.in. bieżące pozyskiwanie ofert pracy oraz udział Ośrodka w tworzeniu optymalnej dla podopiecznych oferty szkoleniowej. Ponadto, MOPS kierował podopiecznych do prac społecznie-użytecznych, do uczestnictwa w Centrum Integracji Społecznej (dalej: CIS) i zobowiązywał w kontraktach socjalnych do podejmowania działań mających na celu uzyskanie zatrudnienia.

Współpraca z ZK była sporadyczna, a kuratorami sądowymi doraźna i dotycząca w szczególności osób warunkowo zwolnionych.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Rozpoznawanie potrzeb osób opuszczających zakłady karne

Opis stanu faktycznego

1.1. W MOPS, według stanu na dzień 31 grudnia w latach 2015-2017 oraz 30 czerwca 2018 r., zatrudnionych było odpowiednio: 21, 22, 21, 21 pracowników socjalnych. Liczba pracowników socjalnych zatrudnionych w latach 2015-2017⁶, spełniała wymogi określone w art. 110 ust. 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej⁷ (dalej: ustawa o pomocy społecznej).

(dowód: akta kontroli str. 13)

W Ośrodku nie powołano zespołu ani też nie wyznaczono osób, które specjalizowały się w pracy z osobami mającymi problemy w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z ZK.

Dyrektor MOPS wyjaśniła, że *osobom tym udzielano pomocy na takich samych zasadach jak pozostałym klientom. Pomocy tej udzielali pracownicy socjalni, opiekujący się rejonami, w których mieszkaly osoby zwolnione z Zakładu Karnego, ubiegające się o przyznanie pomocy.*

(dowód: akta kontroli str. 94-105)

W kontrolowanym okresie pracownicy socjalni MOPS nie uczestniczyli w specjalistycznych szkoleniach, seminariach podnoszących kwalifikacje w zakresie problematyki związanej z pomocą osobom, które opuściły ZK lub inne miejsca odosobnienia.

Dyrektor MOPS wyjaśniła, że *firmy organizujące szkolenia/seminaria nie mają w swojej ofercie szkoleń dotyczących problematyki związanej z pomocą osobom, które opuściły zakłady karne lub inne miejsca odosobnienia. W mojej ocenie wynika to z faktu, że tej grupie klientów przysługuje pomoc na takich samych warunkach jak pozostałym klientom. Pracownicy uczestniczyli w kursach i szkoleniach dotyczących m.in. zagadnień przemocy w rodzinie oraz zadań i kompetencji pracowników OPS⁸. Tematyka tych szkoleń była szeroka i jedynie w drobnych elementach mogła dotyczyć zagadnień wsparcia udzielanego osobom opuszczającym ZK.*

(dowód: akta kontroli str. 94-105, 12)

Pracownicy zajmujący się problematyką związaną z pomocą osobom, które opuściły ZK nie uczestniczyli w szkoleniach superwizyjnych ani w grupach wsparcia.

⁶ W MOPS brak danych dotyczących liczby mieszkańców według stanu na dzień 30.06.2018 r.

⁷ Dz. U. z 2018 r., poz. 1508 ze zm.

⁸ Praca socjalna z klientem trudnym (19.10.2015 r.), Prawo w obronie rodziny zagrożonej przemocą (23-26.09.2018 r., na szkoleniu poruszono m.in. zagadnienia dotyczące zasad prowadzenia rozmowy z osobą stosującą przemoc w rodzinie – w tym opuszczającą zakład karny), zadania i kompetencje pracownika OPS (23-26.09.2018 r., szkolenie obejmowało m.in. zagadnienia pracy z „trudnym klientem” pomocy społecznej).

Dyrektor MOPS wyjaśniła, że *pracownicy zajmujący się tą problematyką mają możliwość uczestnictwa w szkoleniach superwizyjnych⁹ (w przypadku zgłoszenia potrzeb w tym zakresie), lecz nie są nimi zainteresowani. Pracownicy nie mają natomiast możliwości uczestnictwa w grupach wsparcia (z pracownikami innych instytucji), z uwagi na brak takich grup. Pracownicy socjalni MOPS w Żarach omawiają między sobą trudne przypadki, z jakimi spotykają się w swojej pracy, co jest również formą grupy wsparcia.*

(dowód: akta kontroli str. 12, 94-105, , 545-575)

1.2. Zgodnie z art. 16b ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej¹⁰, gmina opracowuje strategię rozwiązywania problemów społecznych, która zawiera w szczególności:

- 1) diagnozę sytuacji społecznej;
- 2) prognozę zmian w zakresie objętym strategią;
- 3) określenie celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych, wskaźników realizacji działań.

Do koordynacji realizacji strategii wyznaczony został MOPS, co było zgodne z art. 110 ust. 4 Ustawy o pomocy społecznej.

W kontrolowanym okresie obowiązywała Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Żary o statusie miejskim na lata 2014-2020 (dalej: *Strategia*) przyjętą uchwałą Rady Miejskiej z dnia 27 lutego 2014 r.¹¹ numer XXXVI/7/14.

Celem sporządzenia dokumentu został powołany zespół merytoryczny ds. opracowania Strategii¹², w skład którego weszli przedstawiciele Urzędu Miasta¹³, MOPS (kierownik i dwóch jego zastępców), Fundacji Przedsiębiorczość, Komendy Powiatowej Policji, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Żarach, Komisji Zdrowia, Pomocy Społecznej i Kultury Fizycznej, Oddziału Towarzystwa Przyjaciół Dzieci w Żarach- Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (dalej: MKRPA) oraz Katolickiego Stowarzyszenia „Civitas Christiana”.

Strategia zawierała charakterystykę klientów korzystających z pomocy społecznej. Wśród powodów przyznania pomocy wskazano opuszczenie ZK. Liczba osób w rodzinach, którym przyznano pomoc z powodu opuszczenia ZK wynosiła w latach 2010-2012, odpowiednio: 51, 50 i 48.

Treść Strategii została podzielona na cztery obszary tematyczne: rodzina, usługi społeczne, aktywność społeczna i zawodowa.

W obszarze: aktywność społeczna - wyodrębniono zagadnienie dotyczące aktywności społecznej grup zagrożonych wykluczeniem, w tym m.in. opuszczających ZK. W wyniku analizy SWOT w odniesieniu do osób opuszczających ZK zidentyfikowano słabe strony (zależne od społeczności Miasta), tj. brak organizacji lub form wspierających osoby opuszczające ZK oraz zagrożenia (niezależne od społeczności Miasta), w tym m.in. bariery w świadomości

⁹ W budżecie MOPS corocznie ujmowano środki na szkolenia pracowników. Kwota wydatków zaplanowanych na ten cel i wykonanych w poszczególnych latach przedstawiała się następująco: 2015 r. (plan i wykonanie: 12,7 tys. zł); 2016 r. (plan: 14 tys. zł, wykonanie 13,3 tys. zł); 2017 r. (plan: 16,7 tys. zł; wykonanie: 14,4 tys. zł); 2018 r. (plan: 16,7 tys. zł; wykonanie według stanu na dzień 30.06. – 5,1 tys. zł).

¹⁰ Dz.U z 2018 r. poz 1508, ze zm.

¹¹ Numer XXXVI/7/14.

¹² Zarządzenie Burmistrza Miasta Żary numer 47/2013 z dnia 4 lipca 2013 r.

¹³ Zastępca Burmistrza, Naczelnik Wydziału Spraw Społecznych, Naczelnik Wydziału Oświaty, Kultury i Kultury Fizycznej.

pracodawców w zatrudnianiu osób po wyjściu z zakładu oraz brak mieszkań dla osób powracających z ZK.

W Strategii zostały sformułowane zadania do wykonania w odniesieniu do osób (rodzin tych osób) opuszczających ZK, wskaźniki realizacji i liderzy/realizatorzy tych zadań. Wśród zadań ujęto m.in. rozwój usług socjalnych dla rodzin z osobą opuszczającą ZK¹⁴, uwzględnianie tej grupy osób w ramach konkursów i aplikowanie o środki na programy dla wychodzących z ZK¹⁵. Wśród planowanych źródeł finansowania ww. zadań wskazano budżet Miasta, środki krajowe i środki UE.

(dowód: akta kontroli str. 14-51)

Zarządzeniem numer 225/14 z dnia 22 października 2014 r. Burmistrz powołał Zespół merytoryczny ds. wdrażania i monitoringu Strategii¹⁶, (dalej: *Zespół*).

W latach 2016-2017 Radzie Miejskiej w Żarach przedłożono sprawozdania z realizacji Strategii obejmujące lata 2014-2016. W zakresie rozwoju usług socjalnych dla rodzin z osobą po pobycie w ZK wskazano liczbę osób objętych oddziaływaniem w poszczególnych latach (2014 r. – 45 rodzin, 2015 r. i 2016 r. – 52 rodziny), realizatora (MOPS) oraz źródła finansowania – środki Gminy (nie wskazano kwoty wydatkowanej na ten cel). Natomiast, w zakresie konkursów i aplikowania o środki na programy dla osób wychodzących z ZK wskazano, że nie zrealizowano projektów w tym zakresie. W ww. zakresie nie sformułowano uwag o realizacji ani rekomendacji. Nie wskazano również priorytetów do realizacji w obszarze aktywność społeczna, dotyczących osób opuszczających ZK.

(dowód: akta kontroli str. 106-133)

W ramach procesu uspołecznienia Strategii, projekt uchwały w tej sprawie przekazano do konsultacji społecznych poprzez ogłoszenie w BIP. W wyznaczonym terminie do MOPS nie wpłynęły żadne uwagi i opinie dotyczące ww. projektu, treści zapisów oraz przyjętych rozwiązań.

(dowód: akta kontroli str. 52-53)

W Mieście nie opracowano i nie wdrożono lokalnego programu obejmującego działania na rzecz osób, które mają trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z ZK. Nie opracowano i nie przyjęto również do realizacji programu na rzecz osób bezdomnych.

(dowód: akta kontroli str. 252-256)

Szczegółowe badanie dokumentacji 30 osób, o którym szerzej w obszarze 2 (punkt 2.7.) wystąpienia pokontrolnego wykazało, że bezdomnością dotknięte były dwie osoby, które skierowano do noclegowni. Z osobami tymi nie zawarto Indywidualnego Programu Wychodzenia z Bezdomności, o którym mowa w art. 49 ustawy o pomocy społecznej.

(dowód: akta kontroli str. 364-544)

Kierownik działu integracji społecznej i interwencji kryzysowej wyjaśniła, że *OPS nie zawierał z klientami Indywidualnych Programów Wychodzenia z Bezdomności, ponieważ pobyt osób w miejscach noclegowych jest krótkotrwały i ma charakter raczej doraźny (klient przebywa np. kilka dni w miesiącu). Ponadto klienci*

¹⁴ Wskaźnik: liczba osób objętych oddziaływaniem, realizator: Urząd Miejski i MOPS.

¹⁵ Wskaźnik: liczba osób objętych oddziaływaniem, liczba projektów, realizator: Urząd Miejski, MOPS, organizacje pozarządowe.

¹⁶ W skład Zespołu weszli przedstawiciele MOPS w Żarach, Urzędu Miejskiego, Fundacji Przedsiębiorczość, Komendy Powiatowej Policji, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Żarach, PCK w Żarach, Stowarzyszenia na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Radość życia”, Koła Żarskiego Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta oraz Parafialnego Zespołu Caritas.

przebywający w noclegowni nie są zainteresowani podejmowaniem działań mających na celu wychodzenie z bezdomności.

(dowód: akta kontroli str. 584)

W okresie objętym kontrolą MOPS realizował dwa projekty dofinansowane ze środków UE:

- a) projekt pn. *Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez MOPS w Żarach* (projekt realizowany w latach 2014-2015), dofinansowanie otrzymane ze środków UE w kwocie 163,1 tys. zł. Celem projektu była aktywizacja społeczno-zawodowa klientów MOPS w Żarach zagrożonych wykluczeniem społecznym i wsparcie otoczenia beneficjenta zagrożonego wykluczeniem społecznym. Projekt zrealizowano poprzez zastosowanie działań w postaci minimum trzech instrumentów aktywnej integracji dla każdego beneficjenta, tj. instrumentu aktywizacji zawodowej¹⁷, zdrowotnej¹⁸ i społecznej¹⁹.

W projekcie nie uczestniczyły osoby, które opuściły zakład karny ani osoby z rodzin, których członkowie opuścili zakład karny.

- b) projekt pn. *Razem – aktywna integracja klientów MOPS w Żarach*²⁰ (projekt w trakcie realizacji, okres realizacji projektu od 1 stycznia 2017 r. do 31 grudnia 2018 r.), według stanu na dzień 31 października 2018 r. ze środków UE dofinansowano wydatki w kwocie 308,5 tys. zł.

W projekcie nie uczestniczą osoby, które opuściły ZK, natomiast trzech uczestników Projektu pochodzi z rodzin, których członkowie opuścili zakład karny²¹.

(dowód: akta kontroli str. 84-85)

W 2017 r. MOPS prowadził rekrutację uczestników projektu współfinansowanego ze środków UE pn. *Droga do zatrudnienia*²², którego celem była aktywizacja zawodowa osób młodych w wieku 15-29 lat pozostających bez pracy, nieuczestniczących w kształceniu lub szkoleniu w powiecie żarskim. Uczestnikami projektu miały być głównie osoby opuszczające ZK/AŚ – 40 osób (łącznie liczba uczestników projektu – 50). Mimo podjętych działań wymagana liczba uczestników nie została zrekrutowana i realizacja projektu nie była możliwa.

(dowód: akta kontroli str. 86-87)

1.3. Ośrodek nie sporządził odrębnego dokumentu zawierającego diagnozę sytuacji osób opuszczających ZK (dane w tym zakresie zawarto w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, co opisano w punkcie 1.2. niniejszego wystąpienia pokontrolnego). Diagnoza taka była przeprowadzana na bieżąco w ramach wykonywania pracy socjalnej, w drodze wywiadu środowiskowego. MOPS nie ma

¹⁷ Indywidualne i grupowe konsultacje z doradcą zawodowym.

¹⁸ Skierowanie i sfinansowanie terapii psychologicznej, rodzinnej lub psychospołecznej dla rodzin lub osób.

¹⁹ Organizacja i finansowanie usług wsparcia i aktywizacji rodzin marginalizowanych (w tym zatrudnienie 3 asystentów rodziny, organizacja wolontariatu, organizacja i finansowanie poradnictwa specjalistycznego, interwencji kryzysowej, mediacji rodzinnej, pomoc i wsparcie finansowe, praca socjalna).

²⁰ Celem głównym projektu jest zwiększenie poziomu aktywności społeczno-zawodowej u co najmniej 40 uczestników, będących klientami MOPS poprzez zastosowanie wachlarza usług aktywnej integracji. W celu realizacji projektu zaplanowano m.in. następujące działania: organizację pikników integracyjnych z udziałem otoczenia; międzysektorowe spotkania integracyjne²⁰; wizytę studyjną w spółdzielni socjalnej osób niepełnosprawnych; uczestnictwo w stażu/wolontariacie, będące najefektywniejszym sprawdzianem gotowości do powrotu do pracy, a jednocześnie możliwością praktycznego wypróbowania nabytych kompetencji społecznych i zawodowych.

²¹ Dwóch konkubentów oraz brat.

²² Realizatorem projektu była Łużycka Szkoła Wyższą im. Jana Benedykta Solfy z siedzibą w Żarach w partnerstwie z Powiatowym Urzędem Pracy w Żarach, MOPS oraz Organizacją Pracodawców Ziemi Lubuskiej.

informacji o liczbie mieszkańców gminy przebywających w ZK, ponieważ pomocą obejmowane były osoby, które tego oczekują i zwrócą się z wnioskiem do Ośrodka.

W wyniku prowadzonej pracy socjalnej ustalono, że osoby opuszczające ZK/AŚ potrzebowały w szczególności wsparcia finansowego, czasem mieszkaniowego. W przypadku zdiagnozowania problemu alkoholowego szczególny nacisk pracownicy kładli nacisk na nakłonienie do podjęcia leczenia, a gdy sytuacja tego wymagała kierowano stosowne wnioski do MKRPA.

Na podstawie wyników diagnozy i trudności, w zależności od indywidualnych potrzeb osoby, proponowano konkretną pomoc. Szczegółowe badanie 30 spraw wykazało, że wszystkie osoby otrzymały pomoc finansową, 7 osób otrzymało pomoc w postaci posiłków, 9 osób otrzymało zasiłki celowe w formie rzeczowej na zakup leków (2 osoby) oraz na zakup węgla (7 osób). Ponadto udzielano pomocy w znalezieniu pracy poprzez: wydanie karty aktywności zawodowej, przekazanie ofert pracy lub pomoc w wyszukaniu takich ofert, pomoc w napisaniu CV i listu motywacyjnego.

(dowód: akta kontroli str. 94-105, 364-544)

1.4. MOPS pozyskiwał wiedzę na temat osób, które po opuszczeniu ZK miały problem z przystosowaniem się do życia w związku z bieżącą pracą pracowników socjalnych, na wniosek osób zainteresowanych.

Dyrektor MOPS wyjaśniła, że *według mojej wiedzy, osoby po opuszczeniu ZK, które zgłosiły się do Ośrodka otrzymały pomoc każdorazowo w ramach przyznanych nam kompetencji i zgłaszanych przez klientów potrzeb.*

(dowód: akta kontroli str. 94-105)

W wyniku badania przeprowadzonego na próbie 30 spraw (opisanego w obszarze 2, punkt 2.7. niniejszego wystąpienia pokontrolnego) ustalono, że pomoc była udzielana każdorazowo na wniosek, a jej forma i zakres była zbieżna z wnioskowaną przez osobę zainteresowaną.

MOPS nie posiadał całościowych danych dotyczących osób bezdomnych po opuszczeniu ZK. Dyrektor MOPS wyjaśniła, że *znane nam były tylko te przypadki, w których osoba taka stała się klientem MOPS, tj. zgłosiła się do Ośrodka po pomoc.*

(dowód: akta kontroli str. 94-105)

Z opracowanej przez MOPS Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Żary o statusie miejskim wynika, że w latach objętych kontrolą, bezdomnością dotkniętych było odpowiednio: 79, 71 i 82 rodziny.

(dowód: akta kontroli str. 134-158)

Odnośnie źródeł pozyskiwania wiedzy o potrzebach osób opuszczających ZK, Dyrektor MOPS wyjaśniła: *wiedzę o potrzebach osób, które z powodu opuszczenia ZK wymagają pomocy w funkcjonowaniu w środowisku zamieszkania czerpiemy od klienta i dokumentów przedkładanych w związku z ubieganiem się o przyznanie pomocy.*

(dowód: akta kontroli str. 94-105)

MOPS sporządził za lata 2015-2017 Ocenę Zasobów Pomocy Społecznej (dalej: Ocena) w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej. Ocena zawierała elementy wymagane przepisami art. 16 a ust. 3 ustawy o pomocy społecznej. W Ocenie wskazano liczbę rodzin i osób w rodzinach, którym udzielono pomocy z powodu trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu ZK, bez wskazania form pomocy, z których skorzystały te osoby. Wnioski końcowe,

w których określono potrzeby w zakresie pomocy społecznej nie odnosiły się wprost do badanego zagadnienia.

Osoby potrzebujące pomocy po opuszczeniu ZK były monitorowane przez pracowników socjalnych, a w sytuacjach tego wymagających również poprzez wprowadzenie do rodziny asystenta rodziny, którego zadaniem jest stała pomoc i analiza bieżącej sytuacji w rodzinie. Pracownicy socjalni dokonywali aktualizacji sytuacji poprzez przeprowadzanie wywiadów środowiskowych w miejscu zamieszkania, a w razie stwierdzenia takiej potrzeby zawierali kontrakty socjalne .

Dyrektor MOPS wyjaśniła, że Ośrodek nie monitoruje sytuacji osób, które zakończyły korzystanie z pomocy Ośrodka.

Ośrodek nie posiadał bazy organizacji i stowarzyszeń, których celem działania jest pomoc, w tym postpenitencjarna, jednak – jak wynika z wyjaśnień dyrektora Ośrodka - pracownicy posiadają wiedzę o takich organizacjach funkcjonujących na terenie miasta Żary, a w razie konieczności współpracują z nimi i kierują do nich klientów. Ponadto, każdy z pracowników posiada komputer z dostępem do internetu, co pozwala na szybkie wyszukanie niezbędnych danych.

W odniesieniu do efektów monitorowania sytuacji tej grupy osób dyrektor MOPS wyjaśniła: *co do zasady MOPS udziela pomocy i wsparcia na wniosek klienta po opuszczeniu ZK. Często w trakcie pierwszej rozmowy z pracownikiem socjalnym klient zostaje poinformowany o przysługujących mu uprawnieniach i formach możliwego wsparcia, które następnie realizuje. Nie jest znany nam odsetek osób korzystających z pomocy Ośrodka w stosunku do wszystkich byłych osadzonych korzystających ze wsparcia z powodu trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z ZK. Z dostępnego w MOPS archiwum i programu POMOST możemy zorientować się, który z klientów pojawia się u nas ponownie, a który pierwszy raz. Nie prowadzimy statystyk w tym zakresie.*

Szczegółowe badanie dokumentacji 30 osób po zwolnieniu z ZK, opisane w obszarze 2 (punkt 2.7.) wystąpienia pokontrolnego wykazało, że każdorazowo pomoc udzielana była na wniosek klienta.

(dowód: akta kontroli str. 94-105, 364-544)

Dane dotyczące przewidywanej liczby osób mających trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z ZK, które będą korzystały z pomocy Ośrodka wynikają wyłącznie z Oceny Zasobów Pomocy Społecznej.

Główny specjalista ds. świadczeń wyjaśnił, że przewidywana liczba osób, które będą korzystały z pomocy społecznej z powodu trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z ZK była ustalana na podstawie średniej liczby osób korzystających z pomocy z tego tytułu w roku, za który sporządzono Ocenę Zasobów Pomocy Społecznej oraz w dwóch poprzednich latach.

(dowód: akta kontroli str. 583)

Z Oceny za lata 2015-2017 wynika, że trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z ZK dotknęły odpowiednio: 52; 52, 44 rodziny (tj. 73; 75; 58 osób w rodzinach), a z prognozy na 2018 r. – 44 rodziny (58 osób w rodzinach). Według stanu na 30 czerwca 2018 r. z pomocy MOPS, z analizowanego powodu, skorzystało łącznie 29 osób. Z powyższego wynika, że według prognoz liczba osób korzystających z pomocy z tego powodu w 2018 r. będzie taka jak w 2017 r.

(dowód: akta kontroli str. 57-58, 134-158)

Za lata 2015-2017 dyrektor MOPS przedłożył Radzie Miejskiej coroczne sprawozdania z działalności Ośrodka, co było zgodne z przepisem art. 110 ust. 9 ustawy o pomocy społecznej.

(dowód: akta kontroli str. 347-363)

Potrzeby w zakresie pomocy społecznej, o których mowa w art. 110 ust. 9 ustawy o pomocy społecznej, były corocznie przedstawiane w Ocenie Zasobów Pomocy Społecznej sporządzanej przez pracowników MOPS i przedkładanej corocznie Radzie Miejskiej. Potrzeby te nie odnosiły się wprost do badanej grupy osób.

(dowód: akta kontroli str. 134-158)

1.5.1. MOPS nie podpisał z żadnym ZK lub Aresztem Śledczym (dalej: AŚ) porozumienia o współpracy.

Dyrektor MOPS wyjaśniła, że nie zawarto porozumienia, ponieważ na terenie funkcjonowania MOPS nie ma żadnego zakładu karnego ani aresztu śledczego. We współpracy z zakładami karnymi/aresztami śledczymi opierano się na zapisach porozumienia z 13 czerwca 2000 r. (zawartego między Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, a Centralnym Zarządem Służby Więziennej), obowiązującego do listopada 2015 r. Obecnie podstawą tej współpracy jest list intencyjny podpisany między ww. podmiotami.

(dowód: akta kontroli str. 94-105)

1.5.2. W kontrolowanym okresie pracownicy Ośrodka nie pełnili dyżurów w ZK, nie odbywały się również spotkania przedstawicieli Ośrodka i ZK.

(dowód: akta kontroli str. 4)

Dyrektor MOPS wyjaśniła, że nie było potrzeby organizowania takich spotkań. Nadmieniam, że na terenie MOPS nie funkcjonuje żaden zakład karny. W razie potrzeby pracownicy MOPS zasięgają informacji o podopiecznych przebywających w zakładach karnych lub innych miejscach odosobnienia. Pomoc w przystosowaniu do życia po odbytej karze pozbawienia wolności jest przyznawana na wniosek konkretnych osób i uzależniona od indywidualnych potrzeb.

(dowód: akta kontroli str. 4, 94-105)

W zakresie współpracy MOPS z ZK/AŚ ustalono, że:

- ✓ w latach 2015-2018 (I półrocze) ZK/AŚ²³ przekazały 16 informacji (2015 r. – 3; 2016 r. – 5; 2017 r. – 6; 2018 r. – 2) o terminie zwolnienia osoby osadzonej (informacje te zostały przekazane w dwóch przypadkach w dniu zwolnienia, w pozostałych 14 przypadkach od 1 dnia do 5 miesięcy przed terminem zwolnienia);
- ✓ w 12 z 16 ww. przypadków wskazano na potrzebę objęcia pomocą osadzonego – bez wskazania rodzaju koniecznej pomocy, a w 4 przypadkach wskazano na potrzebę zapewnienia schronienia. W 3 z ww. 4 przypadków przekazano osadzonemu informacje dotyczące możliwości skorzystania z noclegowni oraz imię i nazwisko pracownika socjalnego, który prowadzi sprawę (pracownik zajmujący się osobami bezdomnymi), natomiast w jednym przypadku w rozmowie telefonicznej poinformowano pracownika ZK o możliwości skorzystania z noclegowni przez klienta. Spośród 4 ww. osób 3 nie zgłosiły się do MOPS z wnioskiem o udzielenie pomocy, a jedna osoba się zgłosiła i zapewniono jej schronienie w noclegowni;

²³ Areszt Śledczy w Lubsku – 9 informacji, Zakład Karny w Krzywańcu – 5 informacji. Areszt Śledczy w Lubsku i Zakład Karny w Krzywańcu są to jednostki położone najbliżej MOPS Żary. Pozostałe Zakłady Karne przekazały łącznie 4 informacje.

- ✓ ponadto w kontrolowanym okresie do MOPS wpłynęła jedna informacja, że osadzony będzie wymagał pomocy po opuszczeniu jednostki penitencjarnej (nie posiada własnych środków na utrzymanie w pierwszym okresie po zwolnieniu z ZK, osadzony podał że udaje się do poprzedniego miejsca zamieszkania, które aktualnie nie jest przez nikogo zamieszkiwane). Pismo nie zawierało informacji o terminie zwolnienia osadzonego;
- ✓ ZK/AŚ przekazały, na wniosek MOPS, pięć informacji (2015 r. - 1; 2016 r. - 2; 2017 r. - 1 i 2018 r. - 1) o osadzeniu i przewidywanym terminie zakończenia kary. MOPS wystąpił z wnioskami o udzielenie informacji dotyczących osadzenia i długości przewidzianej kary w związku z powzięciem informacji np. ze środowiska sąsiedzkiego lub rodzinnego o tymczasowym aresztowaniu lub pozbawieniu wolności tych osób, które były w trakcie pobierania świadczeń z pomocy społecznej. Pisemne potwierdzenie o osadzeniu powodowało, że osobie pozbawionej wolności uchylano decyzję administracyjną, przyznającą prawo do świadczeń²⁴;
- ✓ w kontrolowanym okresie ZK nie informowały Ośrodka o działaniach realizowanych na rzecz skazanych mających powrócić do miasta po zwolnieniu z ZK oraz potrzebach rodzin osób skazanych.

(dowód: akta kontroli str. 159-161)

1.5.3. W zakresie współpracy z kuratorami sądowymi²⁵ MOPS wskazano, że:

- ✓ współpraca z kuratorami sądowymi występuje w przypadku osób zwolnionych warunkowo, które mają ustanowionego kuratora sądowego (w przypadku odbycia kary pozbawienia wolności w pełnym wymiarze kurator nie jest ustanawiany);
- ✓ współpraca ta polegała w szczególności na wymianie informacji drogą bezpośrednią, tj. osobistego kontaktu, najczęściej telefonicznego i co do zasady nie była dokumentowana. Kuratorzy sądowi zasięgali u pracowników socjalnych informacji dotyczących m.in. sytuacji życiowej dozorowanego, okresu i formy korzystania z pomocy finansowej, podjęcia zatrudnienia, występowania zaniedbań w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych w przypadku posiadania dzieci, nadużywania alkoholu, natomiast pracownicy socjalni zasięgali informacji dotyczących funkcjonowania dozorowanego w środowisku;
- ✓ w kontrolowanym okresie kuratorzy sądowi dwa razy wystąpili z pisemnym wnioskiem o udzielenie informacji dotyczących skazanych pochodzących (zamieszkujących lub przebywających) z terenu działalności Ośrodka (jeden raz w 2016 r. i jeden raz w 2017 r.). W obu przypadkach zapytania kuratorów dotyczyły korzystania z pomocy, a w jednym również występowania zaniedbań w sprawowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

(dowód: akta kontroli str. 4-5)

Ustalone
nieprawidłowości

Ocena cząstkowa

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

MOPS dokonywał diagnozy potrzeb osób opuszczających Zakłady Karne, w szczególności w związku z wykonywaną na bieżąco pracą socjalną (wywiad środowiskowy). Zakłady Karne rzadko informowały o dacie zwolnienia osadzonego, a o jego potrzebach zazwyczaj w sposób ogólny. Wyjątek stanowiły sytuacje, w których formułowano konieczność zapewnienia schronienia.

²⁴ Osobie pozbawionej wolności nie przysługuje prawo do świadczeń z pomocy społecznej, natomiast osobie tymczasowo aresztowanej zawieszają się prawo do świadczeń (art. 13 ust. 1 i 2 ustawy o pomocy społecznej).

²⁵ Spośród 30 osób objętych szczegółowym badaniem w toku kontroli 23 były objęte nadzorem kuratora.

W przypadkach, gdy kontakt Ośrodka z byłym osadzonym był więcej niż jednorazowy, MOPS monitorował jego sytuację, w szczególności poprzez włączenie do rodziny asystenta rodziny w sytuacjach tego wymagających oraz aktualizację wywiadu środowiskowego.

Współpraca Ośrodka z kuratorami sądowymi była doraźna i dotyczyła osób, które zostały warunkowo zwolnione z Zakładu Karnego.

2. Dostępność, adekwatność i skuteczność oferowanej pomocy

Opis stanu faktycznego

2.1. W latach 2015–2018 (I półrocze) z pomocy MOPS korzystało łącznie 136 osób²⁶ po pobycie w ZK, tj. odpowiednio: 52; 43; 27 i 14, co stanowiło od 2,9% do 1,2% ogółu osób korzystających z pomocy społecznej. W sprawozdaniach MPiPS-03 o udzielonych świadczeniach pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach w Dziale IV. Powody przyznania pomocy w pozycji: *Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z ZK*, w okresie objętym kontrolą, MOPS wykazał odpowiednio: 52; 52; 44; 29 rodzin.

(dowód: akta kontroli str. 57-58, 65-66, 162-182)

Główny specjalista ds. świadczeń i analiz wyjaśnił, że w *półrocznych i rocznych sprawozdaniach z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach (MPiPS-03) sporządzanych w latach 2016-2018 (I półrocze) w dziale 4 Powody przyznania pomocy w wierszu 16 trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego w kolumnie liczba rodzin wykazywano łącznie osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwo domowe oraz osoby będące w rodzinach. W sprawozdaniach MPiPS za poszczególne lata wykazywana jest liczba rodzin, które otrzymały pomoc z tego tytułu w danym roku, bez względu na to czy korzystała wcześniej z pomocy czy też nie. Natomiast w toku kontroli każda osoba została wykazana jednorazowo, w roku, w którym pierwszy raz skorzystała z pomocy.*

(dowód: akta kontroli str. 578)

Wydatki na pomoc tym osobom wyniosły odpowiednio: 115; 82,2; 106,2; 54,2 tys. zł, co stanowiło: 1,1%; 0,7%; 1% (w 2017 r. i w I półroczu 2018 r.) wydatków na pomoc społeczną (dział 852) ponoszonych przez MOPS.

(dowód: akta kontroli str. 57-58, 65-66, 162-182)

MOPS udzielił osobom opuszczającym ZK następujących form wsparcia, w kolejnych latach, tj. odpowiednio:

- ✓ zasiłek stały – 38²⁷ (15; 6; 7; 10),
- ✓ zasiłek okresowy – 111²⁸ (31; 33; 30; 17),
- ✓ zasiłek celowy – 86²⁹ (31; 27; 17; 11),
- ✓ usługi opiekuńcze – 1³⁰,
- ✓ posiłek (obiad)/żywność - 38³¹ (6; 17; 12; 3),

²⁶ W tym 30 kobiet.

²⁷ W tym dwie kobiety (2017 r. – 1, I półrocze 2018 r. – 1).

²⁸ W tym 23 kobiety (9; 5; 5; 4).

²⁹ W tym 24 kobiety (9; 5; 5; 5).

³⁰ W 2016 r., mężczyzna. Usługi świadczone (na podstawie decyzji wydanej przez MOPS) przez Polski Czerwony Krzyż w ramach umowy zawartej z Gminą Żary o statusie miejskim. Środki na realizację tego zadania nie były ujęte w budżecie MOPS w Żarach tylko w budżecie Gminy Żary o statusie miejskim.

³¹ W tym 12 kobiet (3; 6; 2; 1).

- ✓ schronienie³² – 1³³ (w 2016 r.),
- ✓ skierowanie do CIS - 4³⁴ (0, 2, 1, 1),
- ✓ opłacenie składek na ubezpieczenie zdrowotne – 37 osób³⁵ (14; 6; 7; 10),
- ✓ zawarcie kontraktu socjalnego – 72³⁶ (18, 26, 17, 11).

(dowód: akta kontroli str. 57-58)

MOPS udzielał tym osobom również pomocy w formie poradnictwa, tj:

- ✓ psychologicznego³⁷ – 28³⁸ (5; 11; 6; 6),
- ✓ socjalnego – 177³⁹ (52; 52; 44; 29),
- ✓ zawodowego – 47⁴⁰ (11; 15; 13; 8),
- ✓ włączenie do rodziny asystenta – 2⁴¹ (1; 1; 0; 0),
- ✓ terapia uzależnień⁴² - 78⁴³ (19; 25; 21; 13).

(dowód: akta kontroli str. 59-63)

W MOPS w Żarach funkcjonowała grupa profilaktyczno-edukacyjna, terapeutyczna grupa wsparcia i grupa dla osób współuzależnionych⁴⁴. Grupa profilaktyczno-edukacyjna przeznaczona była dla osób uzależnionych i zagrożonych uzależnieniem oraz ich rodzin, których wiedza w zakresie uzależnienia jest niedostateczna, a wręcz znikoma lub odpowiadająca fałszywej opinii (w zajęciach tej grupy uczestniczyło łącznie 6 osób po opuszczeniu ZK, odpowiednio, 2; 3; 1 i 0).

Osoby po opuszczeniu ZK uczestniczyły w zajęciach terapeutycznej grupy wsparcia przeznaczonej dla osób przygotowanych do dalszej terapii m.in. po spotkaniach w grupie profilaktyczno-edukacyjnej, które wykazują zaangażowanie i chęć do zmiany własnego zachowania, postawy, utrzymania abstynencji i dalszego życia w trzeźwości (w zajęciach tej grupy uczestniczyło łącznie 8 osób po opuszczeniu ZK, odpowiednio: 1; 2; 1; i 1).

(dowód: akta kontroli str. 183)

MOPS nie udzielał wsparcia w formie: pobytu w domu pomocy społecznej (dalej: DPS), poradnictwa prawnego, rodzinnego i pedagogicznego.

(dowód: akta kontroli str. 57-58)

Dyrektor MOPS wyjaśniła, że *żadna z osób opuszczających ZK nie wniosowała o przyznanie pomocy w ww. formie, a MOPS nie widział konieczności podjęcia działań z urzędu w kwestii przyznania takiej pomocy wymienionym osobom.*

(dowód: akta kontroli str. 94-105)

Na lata 2015-2018 MOPS zawarł umowy z:

- a) apteką na wydawanie leków dla klientów MOPS. Apteka po zgłoszeniu się klienta MOPS przed sprzedażą, była zobowiązana do sporządzenia specyfikacji cenowej przepisanych leków. Realizacja recept klientom MOPS następowała na podstawie pisemnego zlecenia wystawionego przez MOPS. Szczegółowe

³² Schronienie w Ośrodku Pomocy Bliźniemu "Markot" w Lutynce.

³³ Mężczyzna.

³⁴ CIS funkcjonuje w Żarach od września 2016 r., na terenie Żar nie funkcjonuje KIS. Do CIS nie skierowano żadnej kobiety.

³⁵ W tym 1 kobieta (I półrocze 2018 r.).

³⁶ W tym 13 kobiet (4, 4, 2, 3).

³⁷ Realizowane przez psychologów zatrudnionych w MOPS.

³⁸ W tym 5 kobiet (2015 r. – 2, 2016 r. – 3).

³⁹ W tym 34 kobiety (12, 8, 8, 6).

⁴⁰ W tym 2 kobiety (2015 r. – 1, 2016 r. – 1).

⁴¹ W 2015 r. opieką asystenta objęto rodzinę, w której matka opuściła ZK, a w 2016 r. rodzinę, w której konkubent opuścił ZK.

⁴² Realizowana przez dwóch specjalistów terapii uzależnień zatrudnionych, każdy, w wymiarze 1 etatu.

⁴³ W tym 33 kobiety (8; 9; 10; 6).

⁴⁴ Grupa funkcjonowała w 2015 r. – brak osób po opuszczeniu ZK.

badanie 30 spraw opisane w obszarze 2 (punkt 2.7.) wystąpienia pokontrolnego wykazało, że pomoc w takiej formie otrzymały 2 osoby,

- b) składem opału na dostawy węgla dla klientów MOPS. Skład opału dostarczał opał dla klientów MOPS na podstawie przedkładanej, co najmniej raz w tygodniu, listy osób, którym udzielono pomocy w formie rzeczowej z przywózką. Szczegółowe badanie 30 spraw opisane w obszarze 2 (punkt 2.7.) wystąpienia pokontrolnego wykazało, że pomoc w takiej formie otrzymało 7 osób,
- c) na lata 2015-2016 Gmina Żary zawarła umowy z Kołem Żarskim Towarzystwa Pomocy im. Św. Brata Alberta w Żarach o powierzenie realizacji zadania publicznego pn. *Przygotowanie i wydawanie posiłków dla klientów MOPS i dla osób niebędących klientami MOPS w Żarach*. Z dniem 30 czerwca 2016 r. umowa została rozwiązana na mocy porozumienia. Na lata 2016 (II półrocze) - 2018 MOPS zawarł umowy z firmą usługową na usługę cateringową wraz z obsługą pn. *Przygotowanie i wydawanie gorących posiłków oraz suchego prowiantu*⁴⁵ dla klientów MOPS w Żarach. Pomoc w formie posiłków zapewniono 7 spośród 30 osób objętych szczegółowym badaniem opisanym w obszarze 2.

(dowód: akta kontroli str. 67-83, 184-217)

Szczegółowe badanie 30 spraw opisane w obszarze 2 (punkt 2.7.) wystąpienia pokontrolnego wykazało, że:

- a) zasiłek celowy w formie rzeczowej na zakup leków otrzymały 2 osoby,
b) zasiłek celowy w formie rzeczowej na zakup węgla otrzymało 7 osób,
c) pomoc w postaci posiłków otrzymało 7 osób.

(dowód: akta kontroli str. 364-544)

Ustalono, że łącznie 89 osób opuszczających ZK powróciło do środowiska rodzinnego⁴⁶ (odpowiednio: 31; 28; 20; 10), a 38 osób podjęło pracę⁴⁷ (odpowiednio: 6; 11; 13; 8). Według danych Powiatowego Urzędu Pracy (dalej: PUP) spośród ogółu 337 osób, które zarejestrowały się w Urzędzie po opuszczeniu ZK, zatrudnienie podjęło 58 osób⁴⁸.

(dowód: akta kontroli str. 57-58)

Dyrektor MOPS wskazała, że *osoby opuszczające ZK/AS nie zgłaszały do MOPS przypadków dotknięcia ich lub ich rodzin ostracyzmem społecznym. W mojej ocenie niedopuszczalne jest dyskryminowanie osób i ich rodzin z powodu kary pozbawienia wolności. Niewłaściwe jest naznaczanie takich osób, jak także specjalne traktowanie, czy wręcz nagradzanie ich w związku z tym, że były pozbawione wolności. Oferowana pomoc i wsparcie opiera się na tych samych przepisach prawa zarówno dla osób, które opuściły zakłady karne jak i innych osób mających problemy w przewyciężeniu trudnej sytuacji, w jakiej się znaleźli.*

(dowód: akta kontroli str. 94-105)

2.2. MOPS udzielił rodzinom osób opuszczającym ZK następujących form wsparcia, w kolejnych latach odpowiednio:

- ✓ zasiłek okresowy – 49 (19; 10; 11; 9),
- ✓ zasiłek celowy – 62 (20; 19; 10; 13),
- ✓ posiłek - 29 (5; 13; 8; 3),
- ✓ poradnictwo psychologiczne – 6 (1; 1; 3; 1),

⁴⁵ Gorący posiłek przez co najmniej 5 dni w tygodniu, suchy prowiant na 6 i 7 dzień tygodnia oraz dni świąteczne.

⁴⁶ W tym 6 kobiet (1, 3, 1, 1).

⁴⁷ W tym 2 kobiety (2015 r. – 1, 2017 r. – 1).

⁴⁸ Dane dotyczą całego powiatu żarskiego.

- ✓ poradnictwo socjalne – 31 (6; 7; 10; 8),
- ✓ poradnictwo zawodowe – 9 (0; 3; 4; 2),
- ✓ podpisane kontrakty socjalne – 8 (1; 4; 2; 1),
- ✓ terapia uzależnień – 5 (0; 2; 2; 1).

Nie udzielano rodzinom osób opuszczającym ZK pomocy w formie: zasiłku stałego, usług opiekuńczych, pobytu w DPS, schronienia, poradnictwa prawnego⁴⁹, rodzinnego, pedagogicznego, kierowania do CIS, terapii rodzinnej, mediacji, grupy wsparcia, samopomocowej, terapeutycznej.

(dowód: akta kontroli str. 64)

Dyrektor MOPS wyjaśniła, że *nikt z rodzin osób opuszczających ZK nie wnioskował o przyznanie pomocy w ww. formie, a MOPS nie widział konieczności podjęcia działań z urzędu w kwestii przyznania takiej pomocy wymienionym osobom.*

(dowód: akta kontroli str. 94-105)

2.3. MOPS podejmował działania w celu przywrócenia więzi rodzinnych i poprawy wzajemnych relacji osób mających trudności z przystosowaniem się do życia po zwolnieniu z ZK i ich rodzin, polegające na:

- ✓ włączeniu do rodziny asystenta rodziny (2 przypadki). W latach 2015-2018 (I półrocze opieką) asystenta objęto dwie rodziny: a) rodzina (matka po ZK) jest objęta opieką asystenta od 01.05.2017 r. do nadal⁵⁰; b) rodzina (konkubent po ZK), była objęta opieką asystenta od 02.11.2016 r. do 31.10.2017 r., natomiast od 01.11.2017 r. rodzina podlega monitoringowi asystenta⁵¹;
- ✓ zapewnieniu pomocy w ramach grup wsparcia, co opisano w pkt 2.1 wystąpienia pokontrolnego.

dowód: akta kontroli str. 59, 64, 183, 586)

W odniesieniu do żadnej ze 177 osób, które w latach 2015-2018 (I półrocze) korzystały z pomocy po opuszczeniu ZK nie wszczęto, po opuszczeniu ZK, procedury niebieskiej karty z powodu stosowanej w rodzinie przemocy.

(dowód: akta kontroli str. 579)

2.4. Na lata 2015-2018 Gmina Żary o statusie miejskim zawarła umowy o powierzenie realizacji zadania publicznego pn. *Przeprowadzenie programów profilaktyki uzależnień, zapewnienia schronienia osobom bezdomnym w noclegowni oraz możliwości skorzystania z łaźni.* Umowy zostały zawarte z Żarską Spółdzielnią Socjalną „BIS” (2015 i 2016 r.) oraz Fundacją „Pogodna Jesień Seniora” (2017 r. i 2018 r.).

W latach 2015-2018 (I półrocze) z noclegowni skorzystało łącznie 18 osób, które opuściły ZK (2; 4; 6 i 6).

⁴⁹ W dniu 10.06.2015 r. MOPS w Żarach zawarł porozumienie o współpracy ze Stowarzyszeniem Wspierania Aktywności Obywatelskiej „Civis Sum” w Zielonej Górze, którego przedmiotem było udzielanie mieszkańcom bezpłatnych porad prawnych i obywatelskich.

⁵⁰ W planach pracy sporządzanych na okresy półroczne ujęto m.in. następujące działania: pomoc w prawidłowym wykonywaniu codziennych czynności, pomoc w zapisaniu dziecka do żłobka – dziecko uczęszczało do żłobka, pomoc w podjęciu zatrudnienia – matka pracowała okresowo, motywowanie do podjęcia terapii odwykowej – matka doraźnie uczęszczała na terapię, partner nie uczęszczał. W dniu 6 marca 2018 r. skierowano wnioski do MKRPA celem skierowania na leczenie odwykowe (dotyczące osoby po opuszczeniu ZK i jej partnera), osoby te nie stawily się na wezwanie Komisji. Na wniosek MKRPA, Sąd wydał wyrok w sprawie przymusowego leczenia ww. osób. Dziecko z tej rodziny zostało umieszczone w pieczy zastępczej w dniu 29 maja 2018 r.

⁵¹ W planach pracy z rodziną ujęto m.in. następujące działania: pomoc w umieszczeniu dzieci w przedszkolu – dzieci uczęszczały do przedszkola, motywowanie do dbania o stan zdrowia podczas ciąży, pomoc w zmianie szkoły dla jednego z dzieci – ostatecznie umieszczenie w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w Zaborze, pomoc w złożeniu wniosku o przydział mieszkania socjalnego (obecnie zajmowany lokal jest za mały dla tej rodziny) – wniosek został złożony, rodzina jest na pierwszym miejscu na liście oczekujących.

MOPS comiesięcznie otrzymywał z noclegowni wykaz osób bezdomnych, które korzystały ze wsparcia w postaci zapewnienia schronienia.

(dowód: akta kontroli str. 218-248, 577)

Na okres od 1 czerwca 2018 r. do 31 grudnia 2018 r. MOPS zawarł umowę⁵² z Akcją Humanitarną „Życie” umowę, której przedmiotem było świadczenie schronienia na rzecz osób bezdomnych (10 miejsc) z terenu Gminy Żary o statusie miejskim, kierowanych przez MOPS. Usługi te obejmowały: nocleg, trzy posiłki dziennie (w tym jeden gorący) oraz podstawowe warunki socjalne⁵³. W czerwcu 2018 r. żadna z osób po opuszczeniu ZK nie korzystała ze schronienia na podstawie ww. umowy.

(dowód: akta kontroli str. 249-251)

MOPS pokrył koszty pobytu jednej osoby⁵⁴ w schronisku prowadzonym przez Stowarzyszenie "Monar", Wielkopolskie Centrum Pomocy Bliźniemu "Markot" w Lutynce, która ubiegała się o zatrudnienie w sąsiedniej gminie.

(dowód: akta kontroli str. 576)

Zasady wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Żary o statusie miejskim zostały określone uchwałami Rady Miejskiej z dnia 30 grudnia 2013 r.⁵⁵ oraz 30 listopada 2017 r.⁵⁶. Obowiązujące zasady zostały sformułowane jednolicie dla wszystkich osób ubiegających się o mieszkanie.

(dowód: akta kontroli str. 252-338)

Urząd Miasta poinformował, że w latach 2015–2018 (I półrocze) umowy najmu lokalu mieszkalnego zawarto z 6 osobami zwolnionymi z ZK/AŚ. Nie wystąpiły przypadki odmowy ubiegania się o prawo do lokalu mieszkalnego z zasobu gminy osobom opuszczającym ZK/AŚ.

(dowód: akta kontroli str. 252-256)

Szczegółowe badanie dokumentacji 30 osób, o którym szerzej w obszarze 2 (punkt 2.7.) wykazało, że trzy osoby złożyły wnioski o przydział mieszkania z zasobów Gminy Żary o statusie miejskim. Pracownicy socjalni nie współpracowali w tym zakresie z Urzędem Miejskim. Poza udzieleniem w jednym przypadku informacji dla Urzędu w związku ze złożonym wnioskiem (informacja dotycząca aktualnej sytuacji rodzinnej i mieszkaniowej wnioskodawcy).

(dowód: akta kontroli str. 364-544)

2.5. Pomoc osobom opuszczającym ZK w zakresie uzyskania zatrudnienia polegała w szczególności na:

- a) uzyskiwaniu lub weryfikowaniu za pomocą systemu SEPI danych dotyczących m.in. statusu osoby, daty zarejestrowania w PUP, daty wyrejestrowania z rejestru osób bezrobotnych, informacji dotyczących otrzymania propozycji pracy przez daną osobę, skierowania do doradcy zawodowego, wykonywania prac społecznie użytecznych (dalej: PSU);

⁵² Umowa numer 5/U/2018 zawarta w dniu 15.05.2018 r.

⁵³ Kąpiel, środki czystości, wymiana oraz pranie i suszenie odzieży, prowadzenie pracy socjalnej, mającej na celu uregulowanie podstawowych spraw życiowych oraz rozwijanie i wzmacnianie aktywności i samodzielności życiowej, współpracę z MOPS w Żarach w zakresie realizacji kontraktów socjalnych i indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności.

⁵⁴ za okres od lutego do kwietnia 2016 r.

⁵⁵ Uchwała numer XXXIV/124/2013, zmieniona uchwałą numer VIII/57/15 z dnia 12.06.2015 r., uchwałą numer XIX/62/16 z dnia 23.06.2016 r.

⁵⁶ Uchwała numer XXXVI/142/17.

- b) pozyskiwaniu przez pracowników socjalnych ze strony PUP informacji o aktualnych ofertach pracy, stażach i praktykach, a następnie przekazywaniu ich podopiecznym oraz informowaniu podopiecznych o aktualnych ofertach pracy widniejących na stronach internetowych innych niż PUP np. OLX, a także przekazanych do MOPS bezpośrednio przez pracodawców (ofert te są również wywieszane na tablicy ogłoszeń). Szczegółowe badanie 30 spraw (opisane w obszarze 2, punkt 2.7.) wykazało, że w przypadku 3 osób przekazano oferty pracy lub udzielono pomocy w ich wyszukaniu – jedna osoba podjęła pracę, w przypadku jednej osoby brak danych dotyczących podjęcia pracy, ale nie korzysta ona z pomocy, natomiast jedna osoba została ponownie aresztowana;
- c) kierowaniu podopiecznych do Fundacji Przedsiębiorczość w Żarach, która pomaga w napisaniu CV, dysponuje ofertami pracy, organizuje kursy i szkolenia zawodowe oraz rekrutacje pracowników. Spośród 30 osób objętych szczegółowym badaniem (co opisano w obszarze 2, punkt 2.7.) 1 osoba została skierowana do Fundacji Przedsiębiorczość – brak danych dotyczących podjęcia zatrudnienia, klient zgłosił się po pomoc jednorazowo);
- d) w razie potrzeby pracownicy socjalni pomagają podopiecznym w napisaniu CV. Szczegółowe badanie 30 spraw (opisane w obszarze 2, punkt 2.7.) wykazało, że jednej osobie udzielono pomocy w napisaniu CV i listu motywacyjnego – klient podjął pracę, natomiast w jednym klient nie skorzystał z proponowanej pomocy w tym zakresie;
- e) w latach 2016-2017 przekazano do PUP (na prośbę PUP) propozycje szkoleń dla osób pozostających bez pracy (np. kurs opiekun osób starszych, operator wózków widłowych, prawo jazdy, kursy językowe),
- f) MOPS kierował podopiecznych, na podstawie porozumień zawieranych przez Gminę miejską Żary ze Starostą Żarskim, do wykonywania prac społecznie użytecznych. Liczba osób wytypowanych w poszczególnych latach przedstawiała się następująco:
 - ✓ 2015 r. – 126 osób, w tym 3 osoby po opuszczeniu ZK/AŚ,
 - ✓ 2016 r. – 130 osób, w tym 7 osób po opuszczeniu ZK/AŚ,
 - ✓ 2017 r. – 103 osoby, w tym 7 osób po opuszczeniu ZK/AŚ,
 - ✓ 2018 r. (I półrocze) – 101 osób, w tym 7 osób po opuszczeniu ZK/AŚ.

(dowód: akta kontroli str. 88-93, 344-346)

W latach 2015-2018 (I półrocze) 4 osoby skierowano do CIS⁵⁷, a z 72 osobami podpisano kontrakty socjalne⁵⁸. Ustalenia dotyczące treści kontraktów i ich realizacji przedstawiono, na podstawie próby objętej badaniem, w obszarze 2 (punkt 2.7., ppkt 2.7.2.) niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

(dowód: akta kontroli str. 57-58)

2.6. Na finansowanie pomocy osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z ZK, MOPS wydatkował w okresie objętym kontrolą łącznie 357,6 tys. zł, tj. w kolejnych latach odpowiednio: 115; 82,2; 106,2; 54,2 tys. zł. Największą kwotę wydatkowano na zasiłki stałe, tj. 138,6 tys. zł, a najmniejszą na schronienie (0,8 tys. zł).

(dowód: akta kontroli str. 65-66)

Średnie wydatki na jedną osobę korzystającą z poszczególnych form pomocy uzyskanych w MOPS przedstawiały się następująco:

- ✓ zasiłek stały; 3,6 tys. zł/osoba;
- ✓ zasiłek okresowy - 1 tys. zł;

⁵⁷ 2015 r. – 0, 2016 r. – 2 osoby, 2017 r. – 1 osoba, 2018 r. – 1 osoba.

⁵⁸ 2015 r. – 18, 2016 r. – 28, 2017 r. – 18, 2018 r. – 12.

- ✓ zasiłek celowy - 0,7 tys. zł;
- ✓ posiłki/żywność - 0,7 tys. zł;
- ✓ schronienie – 0, 8 tys. zł;
- ✓ wydatki na składki na ubezpieczenie zdrowotne – 0,3 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 57-58, 65-66)

Wydatki na analizowane zadania uległy zmniejszeniu w kontrolowanym okresie (wynosiły w poszczególnych latach, odpowiednio, 115; 82,2; 106,2 i 54,2 tys. zł).

W ocenie Dyrektor MOPS, środki finansowe na pomoc dla osób opuszczających ZK są wystarczające. Nie miały miejsca sytuacje nieudzielenia pomocy z uwagi na brak środków finansowych.

(dowód: akta kontroli str. 65-66, 339-343)

2.7. Szczegółowym badaniem objęto dokumentację 30 osób, które opuściły AŚ/ZK, według kryterium najdłuższego okresu osadzenia oraz korzystających z pomocy Ośrodka, w miarę możliwości, proporcjonalnie do poszczególnych lat okresu objętego kontrolą.

(dowód: akta kontroli str. 585)

Ponadto, w celu zapoznania się z opiniami osób, które korzystały z pomocy MOPS po zwolnieniu z AŚ/ZK i zostały wybrane do szczegółowego badania, wysłano 30 ankiet dotyczących otrzymanej pomocy. Natomiast 10 ankiet pozostawiono w MOPS w celu uzyskania opinii od osób, które opuściły AŚ/ZK i mają kontakt z pracownikami socjalnymi. Do dnia 5 grudnia 2018 r. zwrócono 14 wypełnionych ankiet. Analiza ankiet wykazała m.in., że:

- ✓ zdaniem zdecydowanej większości ankietowanych udzielona pomoc była satysfakcjonująca (5 osób było bardzo zadowolonych, 4 osoby zadowolone, 1 osoba raczej nie była zadowolona, a 2 osoby nie korzystały z pomocy MOPS⁵⁹),
- ✓ zdaniem 3 osób pomoc osobom opuszczającym ZK jest dobrze zorganizowana i wystarczająca, zdaniem 2 osób pomoc jest dobrze zorganizowana, ale nie wystarczająca, zdaniem 2 osób pomoc osobom opuszczającym ZK nie jest dobrze zorganizowana i jest znikoma w stosunku do potrzeb, zdaniem 3 osób pomoc osobom opuszczającym ZK nie jest dobrze zorganizowana i jest bardzo znikoma w stosunku do potrzeb, a 3 osoby nie mają wyrobionego zdania na ten temat. Spośród 7 osób, które miały zastrzeżenia do udzielanej pomocy 4 nie wskazały co należałoby zmienić. Natomiast trzy wskazały na konieczność zapewnienia większej pomocy finansowej, mieszkania oraz pomocy w znalezieniu pracy.

Badanie przeprowadzone na próbie 30 spraw wykazało, że MOPS każdorazowo udzielał wnioskowanej pomocy. W ocenie dyrektora MOPS środki finansowe na zabezpieczenie pomocy dla osób opuszczających ZK są wystarczające. Ponadto dyrektor wskazała, że nie wystąpiły przypadki nieudzielenia pomocy z uwagi na brak środków finansowych.

(dowód: akta kontroli str. 364-544, 339-343, 580-582, 585)

Na podstawie szczegółowego badania dokumentacji 30 osób po zwolnieniu z ZK, opisanego w obszarze 2 (punkt 2.7.) wystąpienia pokontrolnego nie stwierdzono przypadków odmowy udzielenia pomocy (w formie finansowej i schronienia w noclegowni).

⁵⁹ Jedna osoba udzieliła sprzecznych odpowiedzi, wskazała, że była zadowolona i raczej nie była zadowolona.

Ponadto w toku kontroli ustalono, że MOPS pozyskiwał i przekazywał podopiecznym oferty pracy z PUP i innych stron internetowych oraz kierował klientów do prac społecznie użytecznych, co szczegółowo opisano w punkcie 2.5. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

(dowód: akta kontroli str. 88-93, 344-346)

Ze szczegółowej analizy dokumentacji wynika, że:

- ✓ w badanej grupie znalazła się 1 kobieta i 29 mężczyzn;
- ✓ okres przebywania osób w zakładzie karnym:
 - do roku: 14 osób,
 - od roku do dwóch lat: 9 osób,
 - od dwóch do pięciu lat: 4 osoby,
 - dłużej niż pięć lat: 3 osoby.
- ✓ okres korzystania badanych osób z pomocy społecznej:
 - do roku: 27 osób,
 - od roku do dwóch lat: 2 osoby,
 - od dwóch do trzech lat: 1 osoba⁶⁰.

Na 30 badanych spraw, w 1 przypadku ZK poinformował MOPS o przewidywanym terminie zakończenia kary i możliwości warunkowego przedterminowego zwolnienia w związku z chorobą i koniecznością zgłoszenia się do Szpitala⁶¹. Jednocześnie w piśmie zawarta była prośba o znalezienie czasowego miejsca zakwaterowania oraz udzielenia pomocy socjalnej⁶².

(dowód: akta kontroli str. 364-544)

2.7.1. Diagnoza sytuacji osoby ubiegającej się o pomoc po zwolnieniu z ZK:

- ✓ w każdym przypadku został przeprowadzony wywiad środowiskowy, o którym mowa w art. 107 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej⁶³;
- ✓ wywiady zostały przeprowadzone w terminie do 7 dni - w 27 przypadkach, a pozostałe 3 - w terminie od 9 do 12 dni od przyjęcia wniosku o udzielenie pomocy. W razie potrzeby, wywiady były aktualizowane, zgodnie z art. 107 ust. 4 ustawy o pomocy społecznej;
- ✓ w 3 przypadkach MOPS posiadał informacje o działaniach podjętych przez ZK wobec osoby przed opuszczeniem placówki, tj. dane dotyczące udziału w kursach, szkoleniach, terapiach, które pozyskał w wyniku wywiadu środowiskowego lub z przedłożonych dokumentów (w 2 przypadkach terapia antyalkoholowa⁶⁴, w 1 przypadku – kursy zawodowe⁶⁵);
- ✓ w każdym przypadku dokonano analizy sytuacji osoby ubiegającej się o wsparcie. Wywiady zawierały informacje dotyczące sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej, co było zgodne z art. 107 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej. Wywiady środowiskowe zawierały diagnozę sytuacji osób

⁶⁰ Klient otrzymał zasiłki celowe na zakup żywności, zakup węgla oraz dofinansowanie zakupu odzieży i obuwia zimowego na miesiąc listopad i grudzień 2015 r., posiłki na okres od lutego do marca 2016 r. oraz pobyt w noclegowni od lutego 2016 r. – klient korzystał z noclegowni doraźnie do maja 2018 r.

⁶¹ Pismo z dnia 27.09.2016 r., opuszczenie ZK 12.10.2016 r.

⁶² Klientowi zapewniono miejsce w noclegowni, posiłki, opłacono składkę na ubezpieczenie zdrowotne, przyznano zasiłek okresowy, zasiłek celowy na zakup leków oraz zasiłek stały.

⁶³ Oraz rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 sierpnia 2016 r. w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1788); wcześniej – do dnia 10 września 2016 r. – obowiązywało rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 r. (Dz. U. poz. 712).

⁶⁴ W jednym przypadku informacja wynikała z wywiadu środowiskowego, a w jednym przypadku z zaświadczenia z ZK.

⁶⁵ Pilarza, elektryka, dekarza. Informacja ta wynikała z wywiadu środowiskowego.

ubiegających się o przyznanie pomocy oraz wnioski pracownika socjalnego odnośnie zasadności ubiegania się o przyznanie pomocy;

- ✓ w przypadku 9 osób – MOPS posiadał dane kuratora sprawującego nadzór nad klientem (dane te wynikały z wywiadu środowiskowego, dokumentów przedłożonych przez klienta lub zostały pozyskane w trakcie pracy z klientem), 7 osób nie było objętych nadzorem kuratora, a w przypadku 14 osób MOPS nie posiadał informacji w tym zakresie. W 16 przypadkach MOPS posiadał informacje o otrzymanej przez osobę opuszczającą ZK pomocy postpenitencjarnej (była to pomoc w formie pieniężnej), 2 osoby takiej pomocy nie otrzymały, natomiast w 12 przypadkach nie było takich informacji;
- ✓ wszystkie diagnozy zawierały: podstawowe dane o rodzinie, opis sytuacji mieszkaniowej oraz rodzinnej, jak również sytuacji zawodowej i zdrowotnej. Ponadto, odnotowane były potrzeby i oczekiwania osoby oraz ocena sytuacji osoby, a także wnioski pracownika socjalnego.

(dowód: akta kontroli str. 364-544)

2.7.2. Plan pomocy dla osoby mającej trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z ZK.

- ✓ każdorazowo potrzeby i oczekiwania osób zostały odpowiednio określone, poprzez zdefiniowanie problemów oraz dokonanie wyboru problemu dominującego; (tj. m.in. ubóstwo, długotrwała choroba, bezrobocie, uzależnienia od alkoholu, narkotyków, bezdomność);
- ✓ ustalono, że w 10 przypadkach wyznaczono cele pracy: główny i szczegółowe ze względu na ustalone problemy, w szczególności dominujące. Wyznaczone cele dotyczyły m.in. aktywizacji zawodowej, terapii uzależnień, usamodzielnienia się klienta. W dziewięciu przypadkach okres korzystania z pomocy nie przekraczał czterech miesięcy, a w jednym przypadku klient korzystał z pomocy przez 20 miesięcy (zakończenie korzystania z pomocy wynikało z ponownego pozbawienia wolności);
- ✓ cele określone w planie pomocy były konkretne i wymierne, określone w czasie, realistyczne oraz pozytywnie zdefiniowane (np. podjęcie terapii antyalkoholowej, podjęcie pracy). Cele były również zindywidualizowane zgodnie z potrzebami danej osoby;
- ✓ osoby opuszczające ZK, zgłaszające się do MOPS, oprócz doraźnej pomocy finansowej i rzeczowej otrzymywały wsparcie, głównie w postaci poradnictwa socjalnego (30 osób). W pojedynczych przypadkach osoby te korzystały z poradnictwa psychologicznego (1 osoba), zawodowego (2 osoby) oraz pomocy terapeutów uzależnień (2 osoby). W jednym przypadku pracownik socjalny motywował do kontynuowania leczenia onkologicznego, w dwóch przypadkach zapewniono schronienie w noclegowni. Ponadto, w przypadku 3 osób przyznano zasiłek stały⁶⁶, dwie osoby odmówiły skorzystania z proponowanej pomocy psychologa;
- ✓ wszystkie plany pomocy były zgodne z potrzebami i oczekiwaniami badanej osoby;
- ✓ w przypadku 4 osób w planach pomocy, poza działaniami OPS na rzecz klienta, przewidziano m.in. współpracę z organizacją pozarządową (Koło Żarskie

⁶⁶ W dwóch przypadkach decyzje o zasiłku zostały uchylone w związku z ponownym aresztowaniem, a w jednym przypadku klient pobierający taki zasiłek zmarł.

Towarzystwa Pomocy im. Św. Brata Alberta, Żarska Spółdzielnia Socjalna „BIS”, Fundacja Pogodna Jesień Seniora) w zakresie schronienia i posiłków⁶⁷;

- ✓ kontrakt socjalny zawarto w 9 przypadkach. Główne postanowienia kontraktów dotyczyły m.in.: podjęcia pracy, uczestnictwa w terapii uzależnień, kontynuacji leczenia onkologicznego, podjęcia starań o uzyskanie lokalu mieszkalnego oraz orzeczenia o niepełnosprawności. W jednym przypadku kontrakt został zrealizowany, w jednym - stwierdzono zrealizowanie części zadań⁶⁸, również w jednym - nie dokonano oceny realizacji kontraktu z uwagi na ponowne aresztowanie klienta, w sześciu przypadkach kontrakty były zawarte z osobami, które zgłosiły się po pomoc jednorazowo;
- ✓ w przypadku 11 osób stwierdzono uzależnienie od alkoholu, żadna z tych osób nie została skierowana do MKRPA, ponieważ jak wyjaśniła kierownik działu pracy socjalnej w przypadku tych osób nie wystąpiły przestanki, o których mowa w art. 24 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

(dowód: akta kontroli str. 7, 364-544)

Jednakże 8 osób podjęło lub miało podjąć terapię tj.: cztery odbywały terapię uzależnień u specjalistów MOPS, dwie osoby odbywały terapię w Ośrodkach innych niż MOPS, jedna osoba czekała na wyznaczenie miejsca leczenia odwykowego przez Sąd, a jedna osoba została zobowiązana do terapii uzależnień w kontrakcie socjalnym (ocena kontraktu nie była jednak możliwa z uwagi na ponowne aresztowanie).

(dowód: akta kontroli str. 364-544)

2.7.3. Realizacja działań ujętych w planie pomocy:

- ✓ MOPS każdorazowo terminowo wykonał działania ujęte w planie pomocy, z uwzględnieniem zaplanowanej i zrealizowanej formy wsparcia/działań, przy czym jeden z klientów korzystał z noclegowni doraźnie;
- ✓ prawidłowo wydawano decyzje przyznające świadczenia;
- ✓ Ośrodek każdorazowo dokonywał okresowej oceny sytuacji osoby korzystającej ze wsparcia w drodze aktualizacji wywiadu środowiskowego w sytuacjach, gdy kontakt klienta z MOPS był więcej niż jednorazowy;
- ✓ w związku z dokonaniem okresowej oceny sytuacji osoby korzystającej ze wsparcia w jednym przypadku stwierdzono potrzebę zmodyfikowania planu pomocy poprzez skierowanie do noclegowni klienta, który stał się bezdomny.

(dowód: akta kontroli str. 364-544)

2.7.4. Skuteczność zrealizowanych działań z punktu widzenia readaptacji społeczno-zawodowej osób po zwolnieniu z ZK.

- ✓ okres korzystania badanych osób z pomocy społecznej wynosił:
 - do roku: 27 osób,
 - od roku do dwóch lat: 2 osoby,
 - od dwóch do trzech lat: 1 osoba⁶⁹,

⁶⁷ Koło Żarskie Towarzystwa Pomocy im. Św. Brata Alberta wydawało posiłki dla podopiecznych MOPS do 30.06.2016 r., od 01.07.2016 r. posiłki dostarcza firma cateringowa.

⁶⁸ Klient zobowiązał się do: zgłoszenia się do terapeuty uzależnień i regularnego uczestnictwa w terapii, utrzymywania abstynencji, kontynuacji leczenia onkologicznego zgodnie z zaleceniami lekarskimi, podjęcie starań o uzyskanie lokalu mieszkalnego oraz orzeczenia o niepełnosprawności i powstrzymywania się od przemocy w stosunku do byłej żony. W wyniku oceny realizacji kontraktu ustalono, że klient uzyskał orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, kontynuował leczenie onkologiczne i terapię uzależnień. Brak oceny realizacji pozostałych postanowień kontraktu.

⁶⁹ Klient otrzymał zasiłki celowe na zakup żywności, zakup węgla oraz dofinansowanie zakupu odzieży i obuwia zimowego na miesiąc listopad i grudzień 2015 r., posiłki na okres od lutego do marca 2016 r. oraz pobyt w noclegowni od lutego 2016 r. – klient korzystał z noclegowni doraźnie do maja 2018 r.

- ✓ powodem zakończenia korzystania z pomocy MOPS było:
 - ponowne pozbawienie wolności (6 osób),
 - podjęcie pracy (2 osoby),
 - śmierć klienta (1 osoba),
 - uzyskanie emerytury/świadczenia z tytułu niezdolności do pracy (2 osoby),
 - nieznaną powód (2 osoby),
 - w 17 przypadkach kontakt klienta z MOPS był jednorazowy.

(dowód: akta kontroli str. 364-544)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

MOPS świadczył osobom opuszczającym ZK i ich rodzinom zróżnicowane formy pomocy, bezpośrednio bądź za pośrednictwem innych instytucji.

Na pozytywną ocenę zasługują działania MOPS celem aktywizacji zawodowej podopiecznych, który jest podstawowym problemem tej grupy osób po odzyskaniu wolności, polegające na przekazywaniu podopiecznym ofert pracy pozyskanych z różnych źródeł. Ponadto, MOPS znaczną grupę osób po opuszczeniu ZK kierował do prac społecznie-użytecznych i uczestnictwa w CIS oraz zawierał z nimi kontrakty socjalne.

NIK pozytywnie ocenia realizację projektów dofinansowanych ze środków UE, których adresatami byli lub mogły być osoby po pobycie w ZK oraz członkowie ich rodzin.

MOPS w przypadku każdej osoby po pobycie w ZK, która zgłosiła się do Ośrodka o udzielenie pomocy, przeprowadzał i sporządzał wymagane wywiady środowiskowe. Wywiady zawierały niezbędne elementy, w szczególności diagnozę wraz z precyzyjnym opisem sytuacji podopiecznego oraz wynikającymi z niej zindywidualizowanymi potrzebami osoby. Postawiona diagnoza każdorazowo stała się podstawą opracowania planu pracy ze zdefiniowanymi problemami, w tym dominującym. W ślad za wskazaniem problemów klienta⁷⁰ określano konkretne, zindywidualizowane cele pracy, tj. główny i szczegółowe. Zaplanowana pomoc miała głównie charakter doraźnej pomocy finansowej (w 17 przypadkach kontakt klienta z OPS był jednorazowy) oraz pracy socjalnej. W razie potrzeby proponowano również wsparcie podopiecznego specjalistycznym poradnictwem.

MOPS każdorazowo wykonał działania ujęte w planie pomocy i w każdym przypadku, gdy kontakt klienta z Ośrodkiem był więcej niż jednorazowy, dokonywał okresowej oceny sytuacji osoby korzystającej ze wsparcia w drodze aktualizacji wywiadu środowiskowego.

Jako dobrą praktykę NIK ocenia przyjęte rozwiązania dotyczące bezgotówkowego zakupu lekarstw, opału i zapewnienia ciepłego posiłku.

3. Analizowanie skuteczności działań na rzecz osób opuszczających zakłady karne

Opis stanu
faktycznego

Celem zapewnienia skuteczności pomocy oferowanej osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z ZK, MOPS podejmował działania polegające w szczególności na: ocenie realizacji kontraktu socjalnego, aktualizacji wywiadów środowiskowych, przyjęciu pośredniego, bezgotówkowego systemu zakupów lekarstw, opału i zapewniania posiłków (o czym szerzej w pkt 2.1

⁷⁰ Cele określono w 10 na 30 zbadanych przypadków.

wystąpienia pokontrolnego) oraz wypłaty zasiłków okresowych w formie pieniężnej lub w bonach.

(dowód: akta kontroli str. 364-544)

Kierownik działu pracy socjalnej wyjaśniła, że w przypadku osób, u których występuje ryzyko zmarnotrawienia środków (lub stwierdzono przypadki zmarnotrawienia wcześniej udzielonej pomocy) zasiłek okresowy jest udzielany w formie bonów (w gotówce jest wypłacana tylko niewielka kwota, na którą nie można wystawić bonu lub kwota pozwalająca na opłacenie niezbędnych wydatków np. dojazdu w przypadku wykonywania przez klienta prac społecznie-użytecznych).

(dowód: akta kontroli str. 7)

Dyrektor MOPS wyjaśniła, że w MOPS nie przyjęto i nie wypracowano narzędzi służących badaniu skuteczności pomocy oferowanej osobom po zwolnieniu z ZK. W ocenie dyrektor najlepszym wskaźnikiem takiej skuteczności może być szybkie usamodzielnienie się osoby opuszczającej ZK i krótkotrwałe korzystanie z pomocy Ośrodka.

(dowód: akta kontroli str. 339-343)

MOPS posiadał informacje odnośnie dalszych losów osób wybranych do badania w 13 przypadkach⁷¹, a w 17 – brak jest takich informacji⁷². Ponadto, w sprawie monitorowania losów osób wybranych do badania MOPS, ustalono, że w przypadku trzech z 30 objętych badaniem osób nastąpiła ustna wymiana informacji z kuratorem (2 osoby) i dzielnicowym (1 osoba). W kontrolowanym okresie 89 osób powróciło do rodziny, a 38 otrzymało pracę⁷³.

(dowód: akta kontroli str. 364-544)

Ustalone
nieprawidłowości

Ocena cząstkowa

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Celem zapewnienia skutecznej pomocy osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z ZK, Ośrodek stosował narzędzia temu służące, które okazały się dość efektywne. Tylko jedna spośród 30 analizowanych osób nadal doraźnie korzysta z pomocy Ośrodka (w postaci noclegowni), a kontakt wielu z klientów z MOPS był jednorazowy. Dodatkowo, spada liczba rodzin dotkniętych trudnościami związanymi z pobytem w ZK (z 52 w 2015 r. i 2016 r. do 44 w 2017 r.).

MOPS w większości przypadków posiadał wiedzę na temat losów podopiecznych po pobycie w ZK. Brak informacji w tym zakresie dotyczył w szczególności osób, których kontakt z Ośrodkiem był jednorazowy bądź krótkotrwały (do 6 miesięcy) lub osób, które zmieniły miejsce zamieszkania.

⁷¹ W tym: 5 osób podjęło pracę (w tym jedna pracuje dorywczo), 1 osoba poszukuje pracy, 3 osoby zostały ponownie pozbawione wolności, 1 osoba poszukuje pracy, 1 osoba otrzymała emeryturę, a 1 świadczenie z tytułu niezdolności do pracy 1 osoba, która zmarła.

⁷² W 17 z 30 zbadanych przypadków pomoc miała charakter jednorazowy.

⁷³ W odniesieniu do ogółu – 177 osób.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Zielonej Górze.

Zielona Góra, dnia 17 grudnia 2018 r./

Kontroler
Anna Huziej
główny specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Zielonej Górze

p.o. Dyrektora
Włodzimierz Stobrawa

.....
podpis

.....
podpis